

V zaključnem poglavju Zdenka Janeković-Römer obdela simbole dubrovniške države. Zunanji znaki mesta so sicer pripadali vsem prebivalcem, vendar so bili prvenstveno znaki oblasti. Grb mesta Dubrovnika ni nosil lika mestnega zaščitnika sv. Vlaha, ampak je bil za grb sprejet arpadovski grb z rdečimi in srebrnimi progami. Svetnikov lik je bil na pečatu republike. V Dubrovniku sta ogrski grb in sv. Vlaho označevala suverenost, mednarodno priznanje in kontinuiteto. V državni simboliki pa so dobile izredno mesto relikvije.

Avtorica je svoje delo gradila na izredno obsežnem gradivu dubrovniškega arhiva. Pregledala je veliko število knjig notarskih in kancelarskih serij, upoštevala pravne kodekse ter kronike in dubrovniške anale. Še posebej se je oprla na dva pisca, ki sta v svojem delu prikazala vsakdanje življenje v takratnem Dubrovniku. To sta bila: rektor dubrovniške šole Filip de Diversis (Opis Dubrovnika iz 15. stoletja) in spis Nikole V. de Gozze iz 16. stoletja. Upoštevala je obsežno literaturo, ki jo navaja v poglavju ob koncu knjige. Delu je dodala povzetek v angleškem jeziku ter indeks osebnih in krajevnih imen.

Z dubrovniško zgodovino so se po letu 1945 ukvarjali le redki hrvaški zgodovinarji. Izjema je bil pokojni dr. Josip Lučić (glej nekrolog v ZČ 49, 1995, str. 304–306), ki pa je svoje raziskave osredotočil predvsem na 13. in 14. stoletje. V zadnjem obdobju pred smrtjo se je lotil tudi izdajanja najstarejših notarskih knjig dubrovniškega arhiva. Po osamosvojitvi Hrvaške se vse več in več mladih hrvaških zgodovinarjev ukvarja s preteklostjo dubrovniške republike. Med njimi najbolj izstopa profesorica na oddelku za zgodovino Zagrebske univerze dr. Zdenka Janeković-Römer. Pozornost je vzbudila že z nekaterimi krajsimi študijami, s predstavljenimi knjigo "Okvir slobode" pa je izpolnila praznino v zgodovinsko-nopisju srednjeveškega Dubrovnika. Dobili smo izčrpen, celovit oris položaja in vloge plemstva v 15. stoletju v dubrovniški republiki.

Ignacij Voje

Daniela Juričić-Čargo, Gospodarski razvoj lupoglavskega gospostva v 16. stoletju v luči urbarjev in urbarialnih zapisov 1523–1573 (z objavo urbarjev iz let 1523 in 1573). Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 1999, 322 strani.

Knjiga Daniele Juričić-Čargo "Gospodarski razvoj lupoglavskega gospostva v 16. stoletju" je nekoliko predelana in dopolnjena magistrska naloga. Knjiga ima dva dela. V prvem delu avtorica obravnava gospodarstvo lupoglavskega gospostva, v drugem delu pa objavlja tekst urbarjev v transkripciji iz let 1523 in 1573. V uvodnem delu knjige nas Daniela Juričić-Čargo seznanja s stanjem raziskav zgodovinskega razvoja (ocena in analiza literature) in pregleda kranjskih virov, ki obravnavajo habsburško Istro v 16. stoletju. Kranjski viri, na katere se je avtorica pri raziskavah oprla, odpirajo številna vprašanja in ponujajo več odgovorov o zgodovini habsburške Istre ter njeni navezanosti na Kranjsko. V njeni sestavi je bila več kot 300 let. V razpravo o odnosu Kranjske do Istre in Beneške republike je vključila le najpomembnejše zgodovinske prelomnice, ki so v 16. stoletju opredeljevale ta odnos (npr. vojna med Cambrajsko ligo in Beneško republiko od 1508 do 1515). Avtorici je uspelo sestaviti sliko o medsebojnem prepletanju interesov in želja kranjskih deželnih stanov na eni ter istrskega prebivalstva na drugi strani. Vzrok, zakaj je zgodovina dela istrskega polotoka, ki je pripadal goriškemu grofom, pozneje pa Habsburžanom, manj raziskana, kot zgodovina beneškega dela Istre, najde v slabši ohranjenosti primarnih virov in njihovi razdrobljenosti v arhivskih ustanovah v več krajih (Pazinu, Reki, Zagrebu, Gradcu, Dunaju, Budimpešti, Trstu, Benetkah in seveda v Ljubljani). Zato nekateri temeljni problemi, ki zadevajo avstrijsko Istro še niso razrešeni.

Vsebinsko je tekstovni del knjige razdeljen na tri večja poglavja. V prvem poglavju prikaže zgodovinski in teritorialni razvoj kontinentalnega avstrijskega dela Istre, ki je od leta 1374 pripadal Habsburžanom in je bil v prvi polovici 15. stoletja priključen Kranjski. Ko so Habsburžani po smrti goriškega grofa Alberta IV. 1374 podedovali tudi Istro, so priznali samostojnost Pazinske grofije. Pazinska grofija je predstavljala deželno knežje komorno premoženje. V ostalih predelih habsburške Istre pa je svoje pravice izvrševala Kranjska oziroma njeni deželni stanov. Seveda je vprašanje, ali lahko govorimo o dualizmu oblasti, kot v knjigi poudarja avtorica, ali gre le za dve vrsti pristojnosti? Ob upoštevanju arhivskega gradiva v ARS je razčistila določena vprašanja povezav habsburške Istre s Kranjsko. Na podlagi privile-

gija goriškega grofa Alberta IV. iz leta 1365 so bile istrskim plemičem potrjene njihove pravice in svoboščine. Na tej osnovi se je v precejšnji meri razvila njihova avtonomija. Dokument, ki potrjuje sestajanje istrskega plemstva na t.i. deželnem zboru, je instrukcija, ki sta jo sestavila zbora plemičev Istre in Krasa in namenila svojemu predstavniku na državnem zboru v Innsbrucku leta 1515. Zbori privilegirane prebivalstva v Istri so bili kratkega veka, izguba pravice do lastnega ograjnega sodišča pa je pomenila konec njihove dejanske avtonomije. Podreditev istrskega plemstva ljubljanskemu ograjnemu sodišču je bil tisti dogodek, ki je označil dejansko priključitev Istre h Kranjski.

Daniela Juričić-Čargo v svojem delu poudarja, da kranjskih deželnih stanov Istra ni zanimala samo zaradi vzpostavitve teritorialne pristojnosti nad ozemljem in zaradi izterjave raznih davkov, pač pa so ji v času stisk in nevarnosti nudili pomoč. Kranjski deželni stanovni so skrb za Istro pokazali predvsem v zvezi z obrambo pred turškimi vpadi in pred napadi beneških sosedov. Prav v zadevah obrambe se po ugotovitvah avtorice, zrcalijo odnosi Kranjske oziroma njenih stanov do Beneške republike. Ti odnosi v Istri predstavljajo še posebej občutljivo vprašanje, saj gre za vprašanje meje oziroma razmejitve. Sovražnosti so povzročali vpadi beneških podložnikov na področja avstrijske Istre (uzurpiranje paše in rodovitne zemlje, ropanja ipd.). Mnogih političnih in gospodarskih vprašanj med Kranjsko in Beneško republiko avtorica ni mogla obravnavati, ker reševanje mnogih problemov ni bilo v pristojnosti kranjskih deželnih stanov.

Med kranjskimi viri, ki prinašajo podatke o dogajanju v Istri v 16. stoletju, se je največ gradiva ohranilo v zvezi z zemljiškim gospodvom Lupoglav, zato mu avtorica posveča posebno pozornost. Drugo poglavje bi namreč lahko označili kot osrednji del knjige. Jedro poglavja sloni na predstavitvah in ugotovitvah gospodarskih povezav s Kranjsko ter primerjavah enega od istrskih gospodstev s sočasnim razvojem na Kranjskem. Avtorica podaja zelo podroben oris posesti lupoglavskega gospodstva, ki ni bilo strnjeno; večji del posestva je ležal na severu istrskega polotoka, manjši del na Krasu. Pri analizi gospodarskih razmer in razvoja se je oprla na štiri urbarje in urbarialne zapise, od katerih sta bila doslej neobdelana in neobjavljena urbarja iz 1523 in 1573. Za njihovo obdelavo in vsebinsko analizo se je avtorica odločila zaradi popolnejše predstave o proizvodnih in drugih gospodarskih dejavnostih lupoglavskega zemljiškega gospodstva. Pozornost posveti kmečkemu gospodarstvu, ki je bilo organizirano v samoupravnih vaških skupnostih, ter priseljevanju (migracijam) novega prebivalstva iz Bosne, Dalmacije in Hercegovine, ki je naseljevalo zapuščena zemljišča. Tudi lupoglavsko gospodstvo, kot ostala fevdalna gospodstva na Kranjskem, je črpalo moč iz kmetijskih obratov. Na posestne razmere so vplivale vojne, epidemije, turški vpadi in migracije. Zato je v habsburški Istri v 16. stoletju razpadel stari hubni sistem. Na podlagi izčrpane analize in medsebojnih primerjav urbarjev avtorica predstavi zelo konkretno podobo kmečke posesti ter števila podložnikov, obseg dominikalne in skupne zemlje – kontrade. Opozarja na podložnikovo pravico do zemlje (zakupno pravo, dedovanje). Pri dominikalni posesti se zaustavi pri specifični obliki "zatki". Agrarno produkcijo prikaže avtorica na podlagi podatkov o dajatvah. Ugotavlja tudi, da se je od leta 1567 močno povečala velikost površin, zasajenih z vinsko trto. Zelo pomembno agrarno panogo je v Istri že v srednjem veku predstavljala živinoreja. Nekaj podatkov nudijo urbarji tudi o razvitosti obrti in prometu (tovorjenje soli iz beneških mest). Podložniške dajatve predstavi v dveh sklopih. Posebej obravnava naturalne, posebej denarne dajatve, vendar poudarja, da so različne od vasi do vasi. V posebnem poglavju obdela mere in denarni sistem, ki se je uporabljal v lupoglavskem gospodstvu, pri čemer je pozornost posvetila domačim, lokalnim meram.

V tretjem, zaključnem poglavju je avtorica sintetizirala rezultate raziskav in sklenila, da je bilo lupoglavsko gospodstvo pod dolgotrajnim vplivom nemškega fevdalizma, kar se je odražalo v upravi, uvajanju dajatev in njihovi regulaciji s pomočjo urbarjev, vendar dovtetno tudi za vplive iz sosednje beneške posesti.

V drugem delu knjige je Daniela Juričić-Čargo objavila dva doslej neobjavljena urbarja lupoglavskega gospodstva iz let 1523 in 1573. Besedilo obeh urbarjev je priredila v transkripciji po sodobnih arhivskih standardih. V opombah je razrešila krajevna imena in navedla njihove današnje oblike ter dodala pojasnila k besedilu. Publikaciji je dodano tudi kazalo osebnih in zemljepisnih imen.

Delo Daniele Juričić-Čargo predstavlja model, ki naj bi služil za nadaljnja raziskovanja ostalih področij avstrijskega dela Istre. Te raziskave naj bi prispevale k boljšemu poznavanju razvoja istrskega polotoka ter povezav s slovenskimi deželami v preteklosti.